

Η ηδονή της αυταπάτης: Αριστερές μυθολογίες για το κράτος και την αγορά

Θέσεις-Editorial Τεύχος 126, περίοδος: Ιανουάριος-Μάρτιος 2014

1. Η κρίση ...

Παράδοξο της εποχής: Όλα τα πολιτικά και οικονομικά εγκλήματα που διαπράχθηκαν στην παρατεταμένη οικονομική κρίση που ζούμε έχουν γίνει στο όνομα της ανάπτυξης, με εργαλείο την απουσία της – τη διαρκή ύφεση.

Η ανεργία που σκαρφάλωσε σε ανήκουστα δυσθεώρητα ύψη υπηρετεί την επιστροφή στην «υγιή» ανάπτυξη, διότι δεν είναι παρά η λογική συνέπεια του «παρασιτικού», «κρατικοδίαιτου» «μοντέλου», που είχε ημερομηνία λήξης πολύ πριν από το annum mirabilem 2008 και την ύφεση που ακολούθησε.

Η κατάρρευση της «παραγωγικής υποδομής» για την οποία τόσο πολύ κόπτονται οι «παραγωγικοί φορείς» είναι και αυτή μια αναγκαία προϋπόθεση για την επάνοδο σε ένα νέο «παραγωγικό μοντέλο» που μόνο αυτό μπορεί να διασφαλίσει αναπτυξιακή δυναμική για την έξοδο από την κρίση.

Η μαζική χρεωκοπία επιχειρήσεων, η καταστροφή κεφαλαίου, είναι χαρακτηριστικά ευεργετική λειτουργία της καπιταλιστικής κρίσης που απαξιώνοντας καθυστερημένες δομές δημιουργεί τις συνθήκες για τη νέα συσσώρευση, την ανάπτυξη σε «στέρεες βάσεις».

Οι μαζικές ιδιωτικοποιήσεις, η είσοδος ιδιωτικών κεφαλαίων σε ώριμους «δημόσιους» κλάδους παραγωγής, που το κεφάλαιό τους δεν είναι παρά η συμπύκνωση της προνομιακής μέσω του κράτους αφαίμαξης της εργασίας, η επέκταση του βασιλείου της κεφαλαιακής κερδοφορίας, στην ανάπτυξη και την «αναζωογόνηση της οικονομίας» στοχεύουν, «εξαλείφοντας» τις αιτίες της σημερινής παρατεταμένης ύφεσης, στην «ανικανότητα» του κράτους-εργοδότη.

Ποιος είναι ο κοινός παρονομαστής αυτών των όψεων της σημερινής «κακοδαιμονίας»; Ποια νοσηρή αιτία οδήγησε στην κρίση, την ύφεση και την εξάντληση της ανάπτυξης; Ποιο είναι το μεγάλο εμπόδιο στην αναπτυξιακή δυναμική;

Όλα τα παραπάνω συγκλίνουν σε ένα θεμελιακό συμπέρασμα: η εργασία. Η οποία με την «προστασία» του κράτους χαλιναγωγεί και τελικά γειώνει τη δυναμική του κεφαλαίου. Στρεβλώνει προς περιοχές ανεπαρκούς υπεραξίωσης το «παραγωγικό μοντέλο», που κατά κύριο λόγο αξιοποιεί τις «αδυναμίες» του «κρατικοδίαιτου» καπιταλισμού. Εμποδίζει, σε συμμαχία με την κρατική γραφειοκρατία και με όπλο «αναχρονιστικές» εργασιακές σχέσεις, την επέκταση του κεφαλαίου σε τομείς σημαντικής προεξοφλούμενης κερδοφορίας. Μεταμφιέζεται ακόμη με τη μορφή της αυταπασχόλησης σε «παρασιτικό» κεφάλαιο, με δυσδιάκριτα όρια από τη μισθωτή εργασία, και υποχρεώνει τις κυρίαρχες αστικές μερίδες σε επώδυνους «αντιαναπτυξιακούς» συμβιβασμούς και συμμαχίες που οξύνουν την ύφεση.

Η «ανάπτυξη» είναι λοιπόν συνώνυμη του κεφαλαίου και η εργασία τροχοπέδη της, ένα κοινωνικό βαρίδι που από ιστορική αδράνεια το κράτος του «κοινωνικού συμβολαίου» διατηρούσε «καταχρηστικά» εν ζωή σε βάρος των «υγιών δυνάμεων» του κοινωνικού

ανταγωνισμού. Σήμερα με τη βοήθεια της κρίσης τίθενται λοιπόν οι βάσεις για τη ριζική ανατροπή, το τέλος των μύθων της «καθυστέρησης» και η αρχή της «κοινωνικής κάθαρσης» από αναχρονισμούς του παρελθόντος.

Η κρίση είναι λοιπόν καθαρτήριο, η προϋπόθεση για τον νέο κύκλο «ανάπτυξης», χωρίς τις συμβάσεις και τους συμβιβασμούς του παρελθόντος και με πλήρη αποκατάσταση των νέων συσχετισμών δύναμης που εμπεδώθηκαν με τη βοήθειά της.

Για το λόγο αυτό το κεφάλαιο δίκαια ανακράζει: Ζήτω η κρίση!

2. ... και η αντιστροφή της

Η εργασία βρίσκεται λοιπόν απέναντι στην πραγματικότητα μιας συντριπτικής ανατροπής των συσχετισμών δύναμης και ολοκληρωτικής απαξίωσής της: από «συντελεστή παραγωγής» η κρίση την έχει ήδη εξωθήσει στο άκρο του κοινωνικού φάσματος, χαρακτηρίζοντάς την ως κύρια αιτία ανάσχεσης της δυναμικής του κεφαλαίου. Βλέποντας τους νέους συσχετισμούς δύναμης υπέρ του κεφαλαίου που έχουν κατασταλάξει μέσα σε μια πενταετία αναρωτιέται κανείς πόσο εφικτό μπορεί να είναι σήμερα να χαραχθεί από τις δυνάμεις της εργασίας μια πορεία ανατροπής των νέων κοινωνικών ισορροπιών μέσα σε συνθήκες κοινωνικής ερήμωσης. Αν είναι δυνατό να αντιμετωπιστεί ο πυρήνας της κρίσης και να αναταχθούν οι κρίσιμες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές μετατοπίσεις που σημαδεύουν τη συγκυρία.

Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα είναι άρρηκτα δεμένη με την πολιτική συμπύκνωση της συγκυρίας, με την πολιτική έκφανση της ταξικής πάλης όπως τη βιώνουμε σήμερα. Το άρχον συγκρότημα έχει με κάθε τρόπο συνδέσει την τύχη του, δηλαδή στηρίζει απόλυτα ή κριτικά αν δεν έχει το ίδιο προκαλέσει τις πολιτικές που επιβλήθηκαν με πρόσχημα τα Μνημόνια. Οι πολιτικοί εκφραστές της ολομέτωπης επίθεσης κατά της εργασίας εκβίασαν σε συμμαχία με τους δανειστές τις ανατροπές στους κοινωνικούς συσχετισμούς με όπλο τις μνημονιακές ρυθμίσεις. Η πολιτική εκπροσώπηση των εργαζόμενων στρωμάτων δεν μπορεί παρά να βρεθεί στον αντίποδα: στην καθαρή και χωρίς περιστροφές κατάργηση όλων των πολιτικών των Μνημονίων που οι ενορχηστρωτές του κυρίαρχου αστικού μπλοκ επέβαλαν, αξιοποιώντας την παρουσία των δανειστών, με όπλο τη Δανειακή Σύμβαση.

Η αποσύνδεση της τελευταίας από τον μνημονιακό πολιτικό καταναγκασμό, η επαναφορά των κοινωνικών ισορροπιών σε ανεκτά για τη διευρυμένη αναπαραγωγή της εργασίας επίπεδα, είναι το μεγάλο στοίχημα για μια κυβέρνηση της Αριστεράς, που θα επιχειρήσει να «εξορθολογίσει» τη διαπραγμάτευση τοποθετώντας την εκεί που θα έπρεπε να είναι: στους «τεχνικούς» δανειακούς όρους, στο ύψος διαγραφής του χρέους για να είναι βιώσιμο, στην περίοδο χάριτος για να υπάρξει ανάσα στην κρίση, στη ρήτρα ανάπτυξης, στα επιτόκια δανεισμού, στη χρονική ωρίμανση, κλπ. Ζητήματα βέβαια που μπορεί να μην «ικανοποιούν» τους «ριζοσπάστες της συνέπειας» που φεύγουν προς τη «χώρα του ποτέ» ονειρευόμενοι άλλους «παραδείσους», τη στάση πληρωμών, τη διαγραφή του χρέους, αλλά κυρίως την επιστροφή στη δραχμή και την ανάκτηση της «χαμένης ανταγωνιστικότητας» (του κεφαλαίου προφανώς, διότι ποια εργασία έχει ανταγωνιστικότητα έξω από τα δεσμά του κεφαλαίου;).

Αναγκαία συνθήκη για την ανατροπή είναι λοιπόν η αντιστροφή της λογικής της εσωτερικής υποτίμησης, η ακύρωση των πολιτικών καταναγκασμών που επιβλήθηκαν με πρόφαση τη δανειακή σύμβαση, της πολιτικής των Μνημονίων. Η πολιτική ανατροπή που θα

έρθει ως αποτέλεσμα νέων κοινωνικών συσχετισμών που θα καταγραφούν και εκλογικά, θα σημάνει και την άρση του ταξικού καταναγκασμού των Μνημονίων, η οποία θα συνοδευθεί από θεσμικά, πολιτικά, οικονομικά μέτρα αποκατάστασης των ισορροπιών. Ως ποιο σημείο φθάνουν όμως αυτές οι νέες ισορροπίες; Ποια είναι η κυρίαρχη εκδοχή τους; Ποια χαρακτηριστικά τους μπορούν από σήμερα να εντοπιστούν;

Εδώ μπορεί κανείς να βρει αρκετές αναφορές στην καθημερινή προβολή εναλλακτικών πολιτικών από την Αριστερά, από τις οποίες σταχυολογούμε αντιπροσωπευτικά δείγματα. Σύμφωνα με αυτά, βασικό μέλημα μιας Κυβέρνησης της Αριστεράς θα είναι η αποκατάσταση των κοινωνικών ισορροπιών με «την επαναφορά των συλλογικών συμβάσεων και της μετενέργειας, την επαναφορά του κατώτατου μισθού στα προ του Μνημονίου επίπεδα, την επαναφορά των νόμων που ελέγχουν τις απολύσεις...», μαζί βεβαίως με νέα μέτρα όπως «τον νέο αναπτυξιακό νόμο, τη σύσταση περιουσιολογίου και την προώθηση ενός δίκαιου και σταθερού φορολογικού συστήματος» και «πλέγμα μέτρων για την αντιμετώπιση της φτώχειας και της ανθρωπιστικής κρίσης». Βεβαίως αυτά θεωρούνται ανεπαρκή, συμβιβαστικά και «ρεφορμιστικά» από το «ριζοσπαστικότερο» φάσμα της Αριστεράς, αλλά σε κάθε περίπτωση αποτελούν κοινό τόπο, ελάχιστο κοινό παρονομαστή.

Για την κυρίαρχη άποψη της Αριστεράς αυτά τα μέτρα εντάσσονται σε μια στρατηγική ανατροπής της σημερινής νεοφιλελεύθερης λαίλαπας, ένα «Εθνικό Σχέδιο Ανάπτυξης και Ανασυγκρότησης της Οικονομίας» που θα επιφέρει «σταθεροποίηση της οικονομίας με κοινωνικά δίκαιο και οικονομικά βιώσιμο πρωτογενές πλεόνασμα», με όπλο τη δίκαιη φορολόγηση πρώτα απ' όλα του «παράνομου» πλούτου (λαθρεμπόριο, εικονικές συναλλαγές, offshore, φοροδιαφυγή) αλλά και δημόσιες παρεμβάσεις σε πληθώρα τομέων (γεωργία, κτηνοτροφία, ενέργεια, μεταποίηση, τουρισμό, έρευνα και τεχνολογία). Οι «ριζοσπαστικότερες» εκδοχές της Αριστεράς μπορεί να διαφωνούν με αυτή την πολιτική και τις διατυπώσεις, υπερθεματίζουν όμως σε ένα ζήτημα: τη βουλευσιαρχική χρήση του κράτους ως εργαλείου επιβολής της «άλλης» πολιτικής, ανατροπής των ταξικών συσχετισμών και τελικά «ακύρωσης» αν όχι «κατάργησης» του κεφαλαίου.

Η ανατροπή των συσχετισμών θα γίνει με όπλο την (λιγότερο ή περισσότερο συνεπή) πολιτική και εργαλείο τον μηχανισμό: το κράτος.

3. Το κράτος ως μηχανή¹

Όλα τα παραπάνω διαπερνώνται από έναν κοινό αποχρώντα λόγο που συμπυκνώνεται σε ορισμένες κομβικές έννοιες: το κράτος ως εργαλείο, μια μηχανή με «εγχειρίδιο λειτουργίας». Στη σημερινή συγκυρία του ακραίου νεοφιλελευθερισμού, οι κρατικοί μηχανισμοί υλοποιούν υπό την κυριαρχία της νεοφιλελεύθερης λαίλαπας τη στρατηγική της οικονομικής ολιγαρχίας εφαρμόζοντας πολιτικές «μαζικής καταστροφής» για την απαξίωση της εργασίας και τη διασφάλιση της ταξικής υπεροπλίας του κεφαλαίου. Στην προσπάθεια αναζήτησης «συμμαχιών», η κυρίαρχη άποψη της Αριστεράς διατείνεται προς πάσα κατεύθυνση ότι η πολιτική αυτή είναι εκτός από «καταστροφική», ταυτόχρονα «εσφαλμένη», διότι υποσκάπτει ακόμη και τα ίδια τα θεμέλια του αστικού κράτους.

Η ύφεση, ως «οικονομική» λειτουργία της «αγοράς», χρησιμεύει για να εκκαθαρίσει μη αξιοποιούμενα κεφάλαια αποκαθιστώντας την τρωθείσα κερδοφορία του κεφαλαίου συνολικά, για να μπορέσει να ξεκινήσει ένας νέος οικονομικός κύκλος συσσώρευσης. Η ύφεση όμως ως κρατική πολιτική «εσωτερικής υποτίμησης» ήταν αρχικά ένα μέσο

«επαναφοράς στην τάξη» των κοινωνικών συσχετισμών που είχαν «παρεκτραπεί», αλλά η «κατάχρησή» της επί μια πενταετία είναι «άδικο και αναποτελεσματικό» όπλο που έχει αποσαθρώσει την «οικονομία» και την «κοινωνία». Το κράτος με την πολιτική της παρατεταμένης ύφεσης στέκεται «με τα πόδια επάνω και το κεφάλι κάτω» για να θυμηθούμε μια προσφιλή μαρξική διατύπωση. Οφείλει λοιπόν να επανορθώσει, να επιστρέψει σε μια «αναπτυξιακή» λειτουργία που θα επιτρέψει την «ανασυγκρότηση της οικονομίας», θα οδηγήσει σε αύξηση της πίτας και θα ακυρώσει την προϊούσα ανθρωπιστική κρίση, θα καταστήσει εφικτή την αναδιανομή, την «αποκατάσταση των αδικιών», και θα αφήσει ανοιχτό το ενδεχόμενο να έρθει στην ημερήσια διάταξη η συνολική ανατροπή των ταξικών συσχετισμών. Χρέος της Αριστεράς είναι λοιπόν να κάνει το κράτος να ορθοποδήσει, να αποκτήσει και πάλι «ορθολογική πολιτική χρήση», να σταθεί «με το κεφάλι επάνω και τα πόδια κάτω».

Η εργαλειακή αντίληψη για τον κρατικό μηχανισμό που μόλις περιγράψαμε είναι τόσο παλιά όσο και οι οργανωμένες εκφράσεις του εργατικού κινήματος. Και δεν υπάρχει καλύτερη κριτική απέναντι σε αυτές τις πολιτικές από τις ίδιες τις επιπτώσεις που είχαν ιστορικά, τόσο αναφορικά με τους διακηρυγμένους πολιτικούς στόχους τους, όσο και στις πολιτικές εκφράσεις του εργατικού κινήματος. Οι μηχανισμοί είναι τελικά τόσο συνυφασμένοι με την ταξική κυριαρχία, ώστε ακόμη και η αριστερή αυταπάτη για την «αξιοποίησή» τους προς όφελος του λαού τελικά καταλήγει να είναι ένα ακόμη μέσο προστασίας τους, πέρα από τα στεγανά της ιδεολογικής και κατασταλτικής λειτουργίας τους. Και αν είναι απόλυτα αναμενόμενο να αναβιώνουν αυτές οι εργαλειακές αντιλήψεις σε μια συγκυρία ανόδου της Αριστεράς ως συμπληρωματική όψη της φαινομενολογίας της κρίσης, είναι εντούτοις εξίσου αναγκαίο να επισημαίνεται ότι οι μηχανισμοί του αστικού κράτους είναι φύσει και θέσει αδύνατο να χρησιμοποιηθούν για τη «θετική διέξοδο από την κρίση», παρά μόνο με τη ριζική ανατροπή, την «καταστροφή» τους. Η κρατική μηχανή είναι απόλυτα διαποτισμένη από το «αστικό υγρό», ώστε κάθε σκέψη για αλλαγή του στερείται νοήματος.

Η επικέντρωση της Αριστεράς στη χρήση των μηχανισμών προς «όφελος της κοινωνίας», η προσπάθεια να γεμίσουν με το «υγρό της εργασίας», δεν θα αποδειχθεί μόνο αδύνατη στο μέλλον. Η σημαντικότερη επίπτωσή της είναι ότι εγκλωβίζει την Αριστερά σε έναν καταστατικό κυβερνητισμό που με αφετηρία μια αποκλίνουσα διάγνωση για το ρόλο του κράτους και των μηχανισμών του στη δημιουργία και εξέλιξη της κρίσης, καταλήγει στη χρήση τους ως μέσου για την «ανατροπή», τη διέξοδο από την κρίση και τις επιπτώσεις της.

Η αναγόρευση της χρήσης των μηχανισμών ως αιτίων της κρίσης εγκλωβίζει την αριστερή απάντηση στο ίδιο το εσωτερικό τους. Η «μακρά πορεία μέσα από τους θεσμούς» συχνά αποδεικνύεται ως μια σύντομη περιήγηση προς το αδιέξοδο.

4. Το θαύμα της αγοράς

Εγγυητής για την αδιέξοδη πορεία είναι η πανταχού παρούσα αγορά.

Η πολιτική της αναδιανομής του εισοδήματος έχει αποδείξει σημαντική ιστορική αντοχή και συνέχεια παρά τις διακυμάνσεις στην εκάστοτε πολιτική και κοινωνική συγκυρία. Αποτελεί ιστορικό, διαχρονικό, βασικό μοτίβο κυβερνήσεων με αναφορά στην Αριστερά και την εκπροσώπηση των συμφερόντων των εργαζόμενων στρωμάτων. Και έχουν υπάρξει ιστορικές περιόδους επιτυχημένης εφαρμογής της που κατέγραψαν θετικές μεταβολές στη σχετική θέση της εργασίας στον κοινωνικό συσχετισμό δύναμης, άνοδο του βιοτικού επιπέδου των μαζών ως αποτέλεσμα κοινωνικών συμβολαίων μακράς πνοής. Όσο αληθινή

είναι όμως η παραπάνω διαπίστωση, τόσο πραγματική είναι και η «ολική επαναφορά» που την διαδέχθηκε. Διότι τελικά η «οικονομία» που έχει και τον τελικό λόγο φροντίζει ώστε να έρθουν στην επιφάνεια οι «ανισοροπίες», στα δημόσια οικονομικά, στην αγορά, στην κοινωνία. Η «οικονομία» μεριμνά για τη διόρθωση των ατοπημάτων της «πολιτικής».

Αν αυτό έχει καταγραφεί στη φυσική λειτουργία των καπιταλιστικών κύκλων με την κυκλική ύφεση να διαδέχεται την κυκλική μεγέθυνση, στη δομική κρίση υπερσυσσώρευσης που διανύουμε με κύρια λειτουργία της την υπέρ-κυκλική εκκαθάριση είναι περισσότερο από προφανές. Αν στην κυκλική μεγέθυνση ή σε μακρές περιόδους ανάπτυξης μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι «θα πάρει τα λεφτά από τους πλούσιους και θα τα δώσει στους φτωχούς», στην περίοδο της κρίσης, της επενδυτικής απραξίας, της μαζικής καταστροφής παραγωγικών δυνάμεων, κυρίως εργασίας αλλά και κεφαλαίου, η αναδιανομή χάνει τη βάση της. Η αναδιανομή είναι συνδεδεμένη με την «ανάπτυξη», τη μεγέθυνση της πίτας και του μερίσματος της εργασίας, κυρίως σε απόλυτη τιμή και όχι σε σχετική αξία. Στην κρίση με την παραγωγική και επενδυτική καταστροφή, η αναδιανομή στερείται νοήματος: γίνεται αναδιανομή του «ανύπαρκτου».

Και εδώ αποκτά και πάλι εμβέλεια η συνέχεια της πολιτικής των κρατικών μηχανισμών με άλλα μέσα: αν η «οικονομία» δια μέσου των αγορών αρνείται να υποταγεί στα κελεύσματα της αναδιανομής, τότε αυτό θα το πράξουν οι κρατικοί μηχανισμοί υπό αριστερή διοίκηση με την υποκατάσταση των αγορών.

Αρνούνται οι καπιταλιστές να επενδύσουν στην παραγωγή; Θα το πράξει το κράτος με δημόσιες επενδύσεις σε νευραλγικούς τομείς που θα λειτουργήσουν πολλαπλασιαστικά για την ανασυγκρότηση της οικονομίας.

Αργεί το κεφάλαιο στην παραγωγική αξιοποίηση των κοινωνικών πόρων που του διατίθενται; Θα δοθεί η γη σε άκληρους και άνεργους προκειμένου να αξιοποιηθεί για την κοινωνική παραγωγή και την ικανοποίηση κοινωνικών αναγκών.

Αρνείται το τραπεζικό σύστημα να χρηματοδοτήσει την πραγματική οικονομία και να επιτελέσει τη δημοσίου συμφέροντος λειτουργία του; Θα αναλάβει το Δημόσιο τη δημιουργία κεντρικών, περιφερειακών, τοπικών τραπεζών ειδικού σκοπού που θα διοχετεύσουν το αργούν κεφάλαιο σε παραγωγικές επενδύσεις και θα συμβάλλουν στην «επανεκκίνηση της οικονομίας».

Η δημόσια παρέμβαση αποτελεί λοιπόν τη «λύση» που θα άρει το «αδιέξοδο», με τη χρήση των κρατικών μηχανισμών από μια Κυβέρνηση της Αριστεράς. Η αγορά θα υποταχθεί στις πολιτικές πρωτοβουλίες της (αριστερής) διαχείρισης και η δημόσια πρωτοβουλία θα υποκαταστήσει την αγορά στη λειτουργία της. Με μια μικρή υποσημείωση που συχνά «ξεχνιέται» στο βωμό της προγραμματικής βουλευσιολογίας: Η αγορά δεν υποτάσσεται στις νομικές μορφές, τις κυριεύει και τις διαπερνά επικαθορίζοντας το αποτέλεσμα σύμφωνα με τους νόμους κίνησης των αντιφάσεων.

Η αγορά διαπερνά τους κρατικούς μηχανισμούς και εκφράζεται μέσα από αυτούς ακόμη και σε μετεπαναστατικούς «σοσιαλιστικούς» κοινωνικούς σχηματισμούς που είχαν διακηρύξει το τέλος της ταξικής πάλης και την έλευση του ουδέτερου «παλλαϊκού κράτους».

Η αγορά ενδύεται τις καλυμμένες μορφές των «δημόσιων επιχειρήσεων» όταν η αρχική συσσώρευση κεφαλαίων ή οι συσσωρευμένες ζημιές λειτουργίας ξεπερνούν τις

δυνατότητες του μεμονωμένου ατομικού κεφαλαίου.

Η αγορά υποτάσσει τα ελλείμματα του κρατικού προϋπολογισμού και το δημόσιο χρέος στην άτεγκτη δυναμική της, επιβάλλοντας στα δημόσια οικονομικά όρια πολιτικής που ενισχύουν τους αρνητικούς συσχετισμούς εις βάρος της εργασίας.

Αν όμως έτσι είναι τα πράγματα, τότε η αγορά ανεξάρτητα αν λειτουργεί με ιδιωτικό ή δημόσιο μανδύα φαίνεται ότι είναι ανεξέλεγκτη. Η διατύπωση αυτή ξεχνάει όμως ότι η αγορά δεν είναι φυσικός νόμος, αλλά στην πραγματικότητα έχει ως μοναδικό όριο την ταξική πάλη των «από κάτω».

5. Πολιτική των μηχανισμών ...

Αν όμως η αγορά, η «οικονομία» έχει στον καπιταλισμό την πρωτοκαθεδρία και η λειτουργία των κρατικών μηχανισμών υποτάσσεται στις επιταγές της, τότε μήπως αυτή η «δομική» προσέγγιση συνεπάγεται την αδυναμία της πολιτικής, το αδύνατο των μετασχηματισμών και μάλιστα σε μια εποχή στην οποία η πολιτική είναι το ζητούμενο, η κινητήρια δύναμη αλλαγών που έως σήμερα φυλακίζονται στους μονόδρομους των Μνημονίων; Πώς είναι δυνατό να παλεύει κανείς για την πολιτική αλλαγή όταν τα πάντα υποτάσσονται στη αδήριτη λογική του κεφαλαίου όπως αυτή ενσωματώνεται στις σχέσεις εξουσίας και στους μηχανισμούς του κράτους που τις υπηρετούν; Η απάντηση είναι απλή. Η αναγνώριση των περιορισμών και των παραμέτρων της συγκυρίας δεν συνεπάγεται αυτόματα και την υποταγή σε αυτούς. Συμβάλλει στη γνώση των προϋποθέσεων κάτω από τις οποίες η πολιτική αλλαγή γίνεται εφικτή, και βοηθά για να αποφευχθεί η αυταπάτη που επαγγέλλεται αδύνατους μετασχηματισμούς με όπλο μηχανισμούς που είναι φτιαγμένοι από υλικά και για τις λειτουργίες του «παλαιού καθεστώτος».

Και δεν είναι μόνο ή κυρίως αυτό. Αν η πολιτική αλλαγή είναι η αναγκαία συνθήκη που θα σημάνει την απαρχή για την ανατροπή των συσχετισμών υπέρ των «από κάτω», τότε ικανή συνθήκη είναι η στράτευση των μαζών ως ταξικό στήριγμα και ενεργός πόλος στον πολιτικό ανταγωνισμό. Γιατί η πολιτική πάλη σε μια αυριανή Κυβέρνηση της Αριστεράς οφείλει να διεξάγεται μέσα και έξω από τους μηχανισμούς, με το «έξω» να αποτελεί την κρίσιμη για την ανατροπή συνεισφορά. Το «έξω» είναι το στοιχείο που ακυρώνει την αφομοίωση της κοινωνικής αμφισβήτησης από τους μηχανισμούς, αυτό που μπορεί να υποτάξει και τελικά να ανατρέψει την πρωτοκαθεδρία του κεφαλαίου.

Γιατί η ανατροπή της απόλυτης κυριαρχίας του κεφαλαίου και των αγορών δεν διασφαλίζεται από την τυπική νομή των κρατικών μηχανισμών από την Κυβέρνηση της Αριστεράς, από την επιβολή «δημόσιων» πολιτικών, «δημόσιων» πρωτοβουλιών, μιας «δημόσιας» γραφειοκρατίας της Αριστεράς ως φιλολαϊκού διαχειριστή του υπάρχοντος, αλλά από τη μαζική εισβολή της εργασίας στο προσκήνιο, των μαζών που θα γίνουν υποκείμενα μέσα στην ταξική πάλη εισάγοντας από την πρώτη στιγμή τη λογική μιας κοινωνίας και μιας οικονομίας των αναγκών που θα αρχίσει να μην παράγει αποκλειστικά για το κέρδος.

Ποια είναι η σημερινή εικόνα της συγκυρίας; Πόσο σοβαρά και με αξιώσεις έχουν βγει οι μάζες στο προσκήνιο; Ποια εικόνα αποκομίζει κανείς για τις υπόγειες πολιτικές μετατοπίσεις που συντελούνται ενάμιση χρόνο μετά τις εκλογές που έφεραν την Αριστερά δυναμικά στο πολιτικό προσκήνιο

6. ...ή πολιτική των μαζών;

Τα φαινόμενα στην τρέχουσα φάση της συγκυρίας δεν φαίνεται να είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Αυτό που σήμερα κυριαρχεί ως περιρρέουσα ατμόσφαιρα την περίοδο που η επίθεση του κεφαλαίου βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη, που το ένα τρίτο του ενεργού πληθυσμού και τα δυο τρίτα της νεολαίας είναι χωρίς δουλειά, που η φορολογική αφαίμαξη όσων δεν έχουν την παραμικρή δυνατότητα συνεισφοράς συνεχίζεται με εντεινόμενο ρυθμό, που απειλούνται στοιχειώδη δικαιώματα ιδιοκτησίας των πολλών από τους πλειστηριασμούς, κοντολογίς που η απαξίωση της εργασίας δεν φαίνεται να έχει τελειωμό, είναι αναντίστοιχο των περιστάσεων.

Αυτό που φαίνεται να συνοδεύει την άνοδο της Αριστεράς είναι η εναπόθεση των ελπίδων «αλλαγής», εκ μέρους μιας μεγάλης μερίδας του κόσμου που πλήττεται από την κρίση, στον αριστερό κυβερνητισμό, στις ικανότητες και τη βούληση των στελεχών που θα αναλάβουν τα ηνία της διακυβέρνησης. Πράγμα που αντανακλάται και στη διατύπωση αιτημάτων που αποτελούν δάνεια από τον παραδοσιακό αποτυχημένο κυβερνητισμό προηγούμενων εποχών.

Ίσως όμως να μην αποτελεί το συγκεκριμένο την πιο αρνητική όψη της πλέον υποσχόμενης πολιτικής τομής που έχει αναδείξει η συγκυρία τις τελευταίες δεκαετίες. Κρίσιμη και αποφασιστική για την Κυβέρνηση της Αριστεράς μπορεί να αποβεί η οπτική με την οποία φαίνεται να αντιμετωπίζει το κομβικό πολιτικό γεγονός του μέλλοντος, την επαναδιαπραγμάτευση της δανειακής σύμβασης. Γιατί, αυτό καθεαυτό το γεγονός δεν είναι μια τεχνική λεπτομέρεια, η οποία απαιτεί αποφασιστικότητα και απουσία κρυφών δεσμεύσεων που μπορεί να την ακυρώνουν. Η επιτυχία της θα αποτελέσει μια σοβαρή ρωγμή στο νεοφιλελεύθερο οικοδόμημα που έχει οικοδομηθεί και επιβληθεί στις σύγχρονες καπιταλιστικές κοινωνίες, μια πρώτη ένδειξη ότι η πρωτοκαθεδρία των αγορών μπορεί και να έχει όρια. Και αυτά δεν μπορεί να είναι τεχνικά, παρά μόνο πολιτικά ζητήματα, συνδεδεμένα με την ταξική πάλη των «από κάτω» και την εισβολή των μαζών στο προσκήνιο.

Αν είναι ορθή η τοποθέτηση αυτή, τότε δεν έχουν θέση οι κατηγορίες για ανικανότητα των σημερινών διαπραγματευτών με την τρόικα. Δεν υπάρχουν δηλαδή περιθώρια για αυταπάτες, αλλά μόνο η σταθερή προώθηση των μαζών στο προσκήνιο. Των μαζών, όχι των συνεπών αντιπροσώπων, των ικανών διαχειριστών, των έξυπνων πολιτικών, αυτών «που γνωρίζουν πώς λειτουργούν οι μηχανισμοί».

Γιατί μόνο οι μάζες – και όχι οι διαχειριστές – έχουν αίσθηση για μια πολιτική που στοχεύει στην κοινωνία των αναγκών, μόνο οι μάζες μπορούν να επιβάλουν την κοινωνία της αλληλεγγύης.

1 Ο όρος προέρχεται από τον Λουί Αλτουσέρ. Βλ. Θέσεις 113, 2010.

πηγή: Θέσεις